

Szakmai önéletrajz

1971-ben végeztem az ELTE Bölcsészkar magyar-történelem szakán. Emellett vendéghallgatóként látogattam a filozófia szak óráit, valamint a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola zenetudományi szak óráit. 1969 óta publikálok, a magyar irodalomtörténet, a mai magyar epika, színház és zene tárgykörében, részben tudományos értekezéseket, részben esszéket és kritikákat. 1972-től az MTA Filozófiai Intézetében, majd áthelyezéssel 1973. január 1-től az ELTE BTK Esztétika Tanszékén dolgozom és tanítok, 1987 óta docensi beosztásban. Másodállásban 1976 és 1980 között tanítottam zeneesztétikát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tanárképző Karán, 1990 óta a Színház- és Filmművészeti Főiskolán esztétikát és művelődéstörténetet. Egy-egy félévet tanítottam a pécsi és a miskolci egyetemen a felvilágosodás esztétikáját. 1985-ben előadást tartottam Kosztolányi Édes Anna c. regényéről a Sorbonne finn-ugor tanszékének megnyitóján, Párizsban, 1986-ban pedig a Nemzetközi Hungarológiai Társaság bécsi kongresszusán a mai magyar próza hagyományairól. 1987-ben négy hónapot töltöttem kutatóként az Université catholique-on (Leuven, Belgium), és négy előadást tartottam Lukács György korai esztétikájáról. Előadtam a Hollandiai Mikes Kelemen Kör meghívására (Amsterdam, 1987), valamint az Európai Protestáns Szabadegyetem reichenai konferenciáján (1988). Előadásokat tartottam az újvidéki és kolozsvári egyetem magyar tanszékén (1990, 1996).

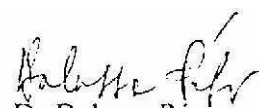
Ami tudományos közéleti és irodalmi tevékenységemet illeti: 1989-91-ben résztvettem a Vigilia szerkesztésében, 1987-91-ben az Újhold-Évkönyv szerkesztésében. 1993 óta a Pannonhalmi Szemle, 1988 óta a Jelenkor szerkesztőségének vagyok tagja. Két Országos Tudományos Diákköri Konferencián vezettem az esztétika szekciót. Tagja vagyok az MTA Doktori Tanácsa filozófiai szakbizottságának, az OAB filozófiai-esztétikai bizottságának. Két-két évig résztvettem a Nemzeti Kulturális Alap, a Soros Alapítvány és a József Attila Alapítvány könyv- illetve folyóirat-kuratóriumának munkájában. Nyolc irodalmi díjjal tüntettek ki (köztük: József Attila-, Kosztolányi Dezső- és Déry Tibor-díj). 1996-ban tanári és irodalmi munkásságomért a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje kitüntetésben részesültem.

Ami szorosabban vett tudományos és irodalmi munkámat illeti: eddig tíz önálló tanulmány- illetve esszékötetem jelent meg, 1982-től máig (lásd melléklet). Négy antológiát szerkesztettem: kettő az Esztétika Tanszék kiadványaként hallgatói szakdolgozatokból és évfolyamdolgozatokból állt, továbbá 1988-ban a JAK füzetek

sorozatában, a Magvető adta ki válogatásomat vezető irodalomtudósaink és kritikusaink Nádas Péterről és Esterházy Péterről írt tanulmányaiból *Díptychon* címmel, 1994-ben pedig Márton László *Átkelés az úvegen* című regényéről válogatott tanulmányokat (JAK füzetek, Pesti Szalon). 1976-ban jelent meg válogatásomban és szerkesztésemben a századelő jelentős zeneesztétájának, Kovács Sándornak válogatott tanulmánykötete (Zeneműkiadó, 1976).

Kutatási területem először a regény-műfaj története és elmélete volt, *A regény átváltozása és az Érzelmek iskolája* címen írt, summa cum laude védett bölcsészdoktori értekezésemet átdolgozás után száz százalékos szavazataránnyal védtem meg kandidátusi értekezésként is 1984-ben. Emellett a hermeneutika irodalmi alkalmazásának elméleti problémáival, valamint a mai magyar epika háború előtti előzményeivel és jelen állapotával foglalkoztam hosszú ideje, amelynek összefoglalása részben néhány tanulmányomban, részben Nádas Péterről most írt, mellékelt monográfiámban található. Mindezekről rendszeresen tartok előadásokat és szemináriumokat munkahelyemen, ahol 1974 óta folyamatosan tanítok. Kollégiumaim és speciális kollégiumaim témái között szerepelt még: Dosztojevszkij poétikájának problémái, a Faust-toposz művelődés- és irodalomtörténete, Flaubert és Baudelaire esztétikája, a felvilágosodás esztétikája, modern irodalomtudományi iskolák története, kritikátörténet, illetve a kritikairás gyakorlata, irodalomesztétikai propedeutika. Tudományos témavezetőként, illetve oktatóként négy aspirantúrát vezettem (a régi rendszer szerint), jelenleg az Esztétika Tanszék posztgraduális doktori programjában és a Magyar Irodalomtörténeti Intézet (ELTE BTK) programjában oktatok. Tudományos kutatásaim és törekvéseim középpontjában mindvégig azt a dimenziót és nyelvet igyekszem a magyar kulturális kontextusban érvényesíteni, ami a modernitás és a posztmodernitás határterületein a hermeneutikai elemzést mint elmélet és analitikus gyakorlat összeolvadását, esetleges szintézisét jelentheti főképpen a mai magyar epikára vonatkoztatva. Eredményeimet és a rá vonatkozó bírálatokat a mellékelt publikációs és hivatkozási jegyzék mutatja be.

Budapest, 1996. május 25.

Dr. Balassa Péter

BALASSA PÉTER PUBLIKÁCIÓS LISTÁJA

Könyvek

A színeváltozás (Szépirodalmi, 1982)
Észjárások és formák (Tankönyvkiadó, 1985. 1990)
A látvány és a szavak (Magvető, 1987)
A másik színház (Szépirodalmi, 1989)
Hiába : valóság (Jelenkor Kiadó, 1989)
Szabadban (Liget Kiadó, 1993)
Halálnapló (Jelenkor Kiadó, 1993)
Majdnem és talán (T-Twins, 1995)
A bolgár kalauz (Pesti Szalon, 1996)
Nádas Péter (Kalligram, 1996)

Előszó, utószó, szerkesztés, válogatás, szöveggondozás

Kierkegaard: Félelem és reszketés, Utószó (Európa, 1986)
Előszó Hekerle László: A nincstelenség előtt című kötetéhez (JAK füzetek, Magvető, 1988)
Kovács Sándor válogatott zenei írásai. Válogatás, szerkesztés, szöveggondozás (Zeneműkiadó, 1976)
Az elemzés kalandjai. Válogatás. ELTE, Esztétika Tanszék, 1982.
Az elemzés kalandjai II. Válogatás Kovács András Bálinttal. ELTE, Esztétika Tanszék, 1983.
Diptychon. Elemzések Esterházy Péter és Nádas Péter művészetéről. Válogatás. (JAK Füzetek, Magvető, 1988)
Üvegezés. Műhelytanulmányok Márton László: Átkelés az üvegen című könyvéről. Válogatás. (JAK Füzetek, Pesti Szalon, 1994).

Publikációk a következő folyóiratokban és antológiákban:

Alföld, Életünk, Élet és Irodalom, Filmvilág, Filológiai Közlöny, Acta literaria, Formations (N. Br. USA), Híd (Újvidék), Holmi, Hungarológiai Közlemények, Irodalmi Szemle (Pozsony), Irodalomtörténet, Jelenkor, Kalligram, Kortárs, Könyvvilág, Köznevelés, Kritika, Liget, Magyar Napló, Mozgó Világ (1983-ig), Műhely, Nagyvilág, Nappali Ház, Pannonhalmi Szemle, Manuscripte (Austria), Mazowsze (Warszawa), Symposion (Újvidék), Színház, Új Írás, Vigilia. ---

Almási Miklós születésnapjára - emlékkönyv (Iskolák után), Duna: egy antológia, Ha minden jól megy (Antológia a Soros Alapítvány 10. születésnapjára), Hasbeszélő, Jelenkor - Anthologie (Wien - Pécs), A kor lelke (Liget-antológia), Lélegzet, Márkus György születésnapjára - emlékkönyv (Lehetséges-e egyáltalán), Oper heute (Berlin, BRD), Regards sur Kosztolányi (A. D. E. F. O., Paris, 1987), A regényről, Szarajevo-antológia, A századvég szellemi körképe, Török Endre születésnapjára - emlékkönyv (... "mennyre hátra van még az ember..."), Újhold-Évkönyv, Ungarn in neuer Literatur und Kunst (BRD, Austria), Vajda Mihály születésnapjára - emlékkönyv ("Majdnem nem lehet másként"), Zsolnai József születésnapjára - emlékkönyv; Irodalomtanítás II. /tankönyv-fejezet. Szerk. Sipos Lajos, Budapest, 1994/.

BALASSA PÉTER MŰVEIRŐL MEGJELENT ÍRÁSOK

1982.

"A színeváltozás" c. kötetéről

Ismertetés: Dési Ábel
7Nap, 50. sz. 12. p.

Murányi Gábor
Könyvvilág, 10. sz. 9. p.

1983.

"A színeváltozás" c. kötetéről

Ismertetés: Csepeli György: Alany és állítmány
Valóság, 10. sz. 107-109. p.

Csókás László: Volt egyszer egy tudomány
Új Írás, 7. sz. 125-128. p.

Kardos András
Palócföld, 5. sz. 55-58. p.

Kis Pintér Imre: Művészet mint megváltás
Jelenkor, 9. sz. 813-820. p.
/Megjelent még: Kis Pintér Imre: Esélyek
Bp. Magvető, 1990.; 142-158. p./

1984.

"A színeváltozás" c. kötetéről

Ismertetés: Csűrös Miklós
Irodalomtörténet, 3. sz. 777-781. p.

Fogarassy Miklós
Életünk, 4. sz. 378-380. p.

Kerékgyártó István
Hevesi Szemle, 63-64. p.

Máté J. György: Értelmek iskolája
Élet és Irodalom, 2. sz. 10. p.

Papp István
Dunatáj, 2. sz. 72-75. p.

Sándor Iván: Kérdező századvég
/Utak regényben, esztétikában/
Jelenkor, 3. sz. 263-269. p.

Wernitzer Julianna
Hungarológiai Értesítő, 3-4. sz. 23-24. p.

1985.

"Észjárások és formák" c. kötetéről

Ismertetés: Hegyi Béla
Kritika, 11. sz. 31-32. p.

Poszler György: Az elemzés etikája
Élet és Irodalom, 39. sz. 10. p.

Rónay László: Az irodalom magaslati pontjain
Magyar Hírlap, szept. 21., 8. p.

Szilágyi Ákos
Könyvvilág, 11. sz. 10. p.

Zappe László: Ráció és misztika avagy: mit hitelesít a
Tankönyvkiadó?
Népszabadság, aug. 24., 13. p.

1986.

"Észjárások és formák" c. kötetéről

Ismertetés: Bárdos László
Vigilia, 7. sz. 549-550. p.

Eörsiné Hajdu Marianna: Balassa Péter könyve és az iskola
Jelenkor, 1. sz. 93-95. p.

Fabó Kinga
Új Forrás, 3. sz. 88-90. p.

Hima Gabriella: A "megelő megértés" esztétikája
Alföld, 3. sz. 73-76. p.

Kis Pintér Imre: Ceruzasorok Balassa Péterről
Jelenkor, 1. sz. 90-93. p.
/Megjelent még: Kis Pintér Imre: Esélyek
Bp. Magvető, 1990.; 159-165. p./

Kurdi Imre
Egyetemi Lapok, 2. sz. 6. p.

1987.

"A látvány és a szavak" c. kötetéről

Ismertetés: Berkes Erzsébet: A nézet és a szöveg
Mozgó Világ, 11. sz. 120-124. p.

Pomogáts Béla: Életművek és műelemzők
Magyar Hírlap, szept. 25., 9. p.

1988.

"A látvány és a szavak" c. kötetéről

Ismertetés: Csuhai István
Kortárs, 2. sz. 148-153. p.

Csűrös Miklós
Kritika, 12. sz. 37-28. p.

Dobos István: A megértés archaikus szenvedélye
Alföld, 6. sz. 72-74. p.

Kovács Éva
Új Tükör, 6. sz. 2. p.

"A látvány és a szavak" c. kötetéről

Ismertetés: Rácz Péter
Vigilia, 6. sz. 472-474. p.

Szörényi László: Özönvíz után
Élet és Irodalom, 2. sz. 11. p.

"Észjárások és formák" c. kötetéről

Ismertetés: Hekerle László: Magyar műbíráló
In: Hekerle László: A nincstelenség előtt
Bp. Magvető; 98-102. p.
/Gépirat 1986-ból Balassa Péter „Észjárások és formák” c.
kötetéről/

1989.

"A másik színház" c. kötetéről

Ismertetés: Antal Gábor
Híd, 1. sz. 45. p.

Marno János
Igen, 15. sz. 30. p.

Rajk András
Új Tükör, 23. sz. 3. p.

Rónay László
Vigilia, 1-2. sz. 955-956. p.

Tarján Tamás
Könyvvilág, 4. sz. 9. p.

"A látvány és a szavak" c. kötetéről

Ismertetés: Dérczy Péter: Vonzás és választás
Jelenkor, 5. sz. 502-505. p.

Gál Ferenc

Életünk, 8. sz. 760-765. p.

Schulz Katalin
Hungarológiai Értesítő, 3-4. sz. 313-314. p.

"A másik színház" c. kötetéről

Ismertetés: P. Müller Péter: Túl szón és maszkon
Jelenkor, 12. sz. 1209-1212. p.

Pozsvai Györgyi: A „rándulásnyi szabadság”-ért
Híd, 11. sz. 1350-1352. p.

"A színeváltozás" c. kötetéről

Ismertetés: V. Bálint Éva: Tanítás, írás: életforma
Magyar Hírlap, ápr. 1., 6. p.
/interjú/

1990.

"A másik színház" c. kötetéről

Ismertetés: Babarczy László: Könyörgés komolyságért
Holmi, 1. sz. 87-92. p.

Csuhai István: A partitúra és a jó fül
Alföld, 4. sz. 77-82. p.

Marno János: A tragikum visszahívása
Kortárs, 1. sz. 162-168. p.

Nagy Sz. Péter: "Inkább a bábu. Az telt."
Új Írás, 1. sz. 125-127. p.

"Hiába : valóság" c. kötetéről

Ismertetés: Lengyel Balázs: A kritikus és a "népe"
Magyar Napló, 16. sz. 12. p.
/Megjelent még: Lengyel Balázs: Visszatérés. Esszék,
tanulmányok

Pécs, Jelenkor, 1990; 107-111. p./

Mészáros Sándor: A párbeszéd és a részvét könyve
Alföld, 4. sz. 82-84. p.

Nagy Sz. Péter: Meditatív publicisztika
Élet és Irodalom, 36. sz. 10. p.

Rónay László
Vigilia, 3. sz. 234-235. p.

Vasadi Péter: "Mindenki zsidó. Mindenki keresztény."
Hitel, 10. sz. 16. p.

Hegyi Béla: Észjárások és tanulságok
/In: Hegyi Béla: Különböznünk szabad? 69-81. p./

Jakabffy Tamás: Balassa Péter: Se pajzzsal, se dárdával
/Válaszlevél Csengey Dénesnek/
Helikon, 45. sz. 2. p.

Szalay Károly: A bálványcsináló /kritikus is/ ember
Új Idő, 10. sz. 42-45. p.

1991.

"Hiába : valóság" c. kötetéről

Ismertetés: Dérczy Péter
Kritika, 7. sz. 38-39. p.

Porkoláb Tibor: Az "elefántcsonttorony" és a "lövészárók"
között
Holnap, 1. sz. 21. p.

"A látvány és a szavak" c. kötetéről

Ismertetés: Kálmán C. György
Irodalomtörténeti Közlemények, 3. sz. 342-345. p.

"A másik színház" c. kötetéről

Ismertetés: Marx József

Színház, 3. sz. 47-48. p.

1992.

Nincs adat.

1993.

"Szabadban" c. kötetéről

Ismertetés: Keresztury Tibor: Balassa Péter: Szabadban
Kortárs, 12. sz. 102-104. p.

Nagy Sz. Péter: Ex libris
Élet és Irodalom, 30. sz. 11. p.

Schein Gábor: Balassa Péter: Szabadban
Vigilia, 7. sz. 555. p.

Simon Attila: "Igen, igen, nem, nem"
Alföld, 12. sz. 77-85. p.

Wirth Imre: Szabadban, szavakban
Magyar Napló, 19. sz. 38-39. p.

"A színeváltozás" c. kötetéről

Ismertetés: Thomka Beáta: A megértés és a hit "hermeneutikus köre"
In: Thomka Beáta: Áttetsző könyvtár
Pécs, Jelenkor, 1993; 36-43. p.

1994.

"Szabadban" c. kötetéről

Ismertetés: Gelencsér Gábor: A holdév hétköznapijai
Műhely, 1. sz. 56-57. p.

Pongrácz Tibor: Mumifikációs kísérletek
Hiány, 5. sz. 36-37. p.

"Halálnapló" c. kötetéről

Ismertetés: Almási Miklós. Mini-narratívok
Kritika, 8. sz. 32-33. p.

Bóna László: Olvasónapló
Liget, 4. sz. 59-61. p.

Kántor Zsolt: Ex libris
Élet és Irodalom, 9. sz. 11. p.

Márton László: Ki volt Dreff Stalkere?
Jelenkor, 7-8. sz. 705-712. p.

Poszler György: Zene Naplóban "Elbeszélve"
Alföld, 6. sz. 79-85. p.

Rochlitz Kyra: Rejtett ösvényeken
Pannonhalmi Szemle, 1. sz. 102-106. p.

Bányai János: Esszé/regény/napló
Holmi, 8. sz. 1202-1206. p.

Farkas Zsolt: A "Halálnapló" mondatairól
Holmi, 8. sz. 1206-1220. p.

1995.

Nincs adat.

1996.

A „Majdnem és talán” című kötetéről:

Ismertetés: Károlyi Csaba: Az olvasás tudománya
Népszabadság, július 2., 5. p.

„A bolgár kalauz” című kötetéről:

Ismertetés: Dérczy Péter: Négy deci
Élet és Irodalom, 21. sz. 9. p.

Orsós László Jakab: A másik szobából a saját szobába
Népszabadság, június 17., 14. p.

1997.

„A bolgár kalauz” című kötetről:

Ismertetés: Gerold László: Kritika és kritika
Alföld, 6. sz. 73-78. p.

A „Nádas Péter” című kötetéről:

Ismertetés: Dérczy Péter: "Magamtól is kérdezem"
Élet és Irodalom, 22. sz. 15. p.

Reményi József Tamás: Az élmény monográfiája
Népszabadság, máj. 31. 29. p.

I/1. OKTATÁSI TEVÉKENYSÉG

Az elmúlt öt évben az ELTE Esztétika Tanszékén (1973-tól) és a Színház- és Filmművészeti Főiskola Elméleti Tanszékén (1990-től) oktattam. Az előbbin graduális és posztgraduális szinten (az 1995-től megindult PhD program keretében), az utóbbin dramaturgia-színháztudomány és rendező szakosokat. Egy félévet tanítottam a JPTE Filozófia Tanszékén (1994-ben), Irodalomesztétika címen és témakörben. Előadássorozatot tartottam a Kolozsvári Babes-Bolyai Egyetem Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén (1997) újabb epikánk történetéről, paradigmaváltásáról, valamint az Újvidéki Egyetem Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén (1996) Nádas Péter pályaképéről és újabb epikánk etikai kérdésfeltevéseiről. Fő munkahelyemen (ELTE, Esztétika Tanszék) az elmúlt öt évben graduális szinten oktattam a következőket: Fejezetek a kortárs irodalomelmélet és esztétika történetéből; Dosztojevszkij poétikájának problémái; A Faust-toposz eszmetörténete és poétikája; Bildung az esztétikában és a regénytörténetben; 16-17. századi poétikák; Kortárs magyar epika. A fent nevezett Főiskolán művelődéstörténetet és esztétikát adok elő. Óratípus: elsősorban előadás, illetve ún. kevert forma: előadás és szeminárium. Részt veszek az ELTE BTK Humánökológiai Programjában, ahol Ökológiai motívumok néhány 19.-20. századi filozófus művében című kollégiumot tartok. Fő munkahelyem PhD programján alprogramként vezetem az alábbi témaköröket: Kortárs irodalomelméletek, esztétikák; Kritikatörténet a 20. században; Műelemzés-módszertan, összesen húsz doktorandusznak, közülük hatnak vagyok a témavezetője. Régi aspiránsaim közül várhatóan kettő ez évben nyeri el a kandidátusi fokozatot. Rendszeresen vezetek doktori és kandidátusi vizsgákat, számos fokozatszerzésben voltam

bizottsági tag illetve opponens (pl. Tillmann József, Lányi András) és habilitációs munkában is részt vettem az ELTE-n. Üvegezés címen (JAK Füzetek, Pesti Szalon, 1994) végzős tanítványaim kortárs magyar prózapoétikai tanulmányait válogattam és szerkesztettem. Folyamatosan elősegítem diákjaim tudományos igényű dolgozatainak megjelenését szak- és irodalmi folyóiratokban.

Tankönyvfejezet: Irodalomtanítás II., ill. Huszonöt fontos orosz regény (lásd: II/1.).

I/2. ÚJ TANTERV/TANTÁRGY TERVEZÉSE ÉS KEZDEMÉNYEZÉSE OKTATÁSI ÉS VIZSGÁZTATÁSI MÓDSZEREK

Oktatási tevékenységem során az elmúlt öt évben sok olyan fiatal emberrel dolgozom és dolgoztam együtt, akik a radikális hermeneutika és a posztmodern irodalomtudomány nemzetközi irodalmának feldolgozásával, interpretációjával foglalkoznak. Fordításaik és tanulmányaik rendszeresen jelennek meg irodalomtudományi, filozófiai, irodalmi folyóiratokban, többnyire kezdeményezésemre és témavezetésemmel. A kortárs irodalomelméletek/esztétikák című tantárgy, melyet posztgraduális szinten oktatok, velük folytatott közös munkám eredményeképpen is került bevezetésre. Néhány diákom francia egyetemi doktorképzésben vesz részt a párizsi Sorbonne-on (Lőrinszky Ildikó, Kun Árpád, Kardos Daróczy Gábor).

Oktatási munkámban mindenekelőtt az vezérel, hogy a magas szintű esztétikai-művészetfilozófiai dimenziót konfrontáljam az irodalomelmélet felismerésével, hogy a művészetről való fogalmi beszéd és az empirikus diskurzus közös vagy eltérő dilemmáit egyszerre mutassam be. Graduális szinten pedig a szövegelemzés -- elméleti és fikciós szöveg esetében egyaránt -- módszereit, eljárásait megfelelően elsajátíttassam diákjaimmal. Ennek megfelelően vizsgáztatás tekintetében a jótékony, de egyértelmű követelményrendszert tartom szem előtt, elsősorban az írásban, dolgozat formájában történő vizsgáztatást preferálva. Ennek külön pedagógiai jelentősége, hogy súlyt fektessek a plasztikus, világos írásmód és stílus kimunkálására is. Itt említem, hogy a mai magyar irodalomkritikában számos volt diákom sikeresen működik közre és prosperál (Beck András, Orsós László Jakab, Boldizsár Ildikó, Károlyi

Csaba, Németh Marcell, Szűcs Terézia, H. Nagy Péter, Gács Anna, Kulcsár Szabó Zoltán, Czigány Ákos).

Jelen ösztöndíj elnyerése esetén szeretném bevezetni és oktatni a Munkatervben körvonalazott kutatási témát, különböző tanóra-felbontásokban.

**I/3. OKTATÁSFEJLESZTÉS ELŐSEGÍTÉSE, OKTATÁSSZERVEZÉS
OKTATÁS MÁS FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEKBEN, EGYÉB
OKTATÁSI
TEVÉKENYSÉG, ISKOLATEREMTÉS**

Az elmúlt öt évben a már megnevezett két egyetemen oktattam, oktatok. Ugyanakkor az universitas-elv örvendetes terjedésével párhuzamosan számos dramaturg-színháztudományi szakos főiskolai hallgatóm áthallgat az Esztétika Tanszékre, valamint jó néhány vidéki egyetem és főiskola diákja vesz részt vendéghallgatóként óráimon, PhD kurzuson.

Meghívásra előadásokat tartottam az Újvidéki és a Kolozsvári Egyetem Magyar Irodalomtudományi Tanszékein. Számos határon túli magyar diák jár át vagy iratkozott át tanszékünkre, akiknek témáját, munkáját vezetem, előmenetelükhöz (publikáció stb.) igyekszem hozzájárulni. 1995-ben a Collegium Budapest magyar-német műfordítási konferenciáján tartottam német nyelvű előadást a mai magyar epika német fogadtatásának jellegéről és okairól.

Mint az Országos Akkreditációs Bizottság Filozófiai Szakbizottságának tagja több akkreditációs pályázatot bíráltam el és véleményeztem, ennyiben hozzájárultam a szakképzési programok további kibontakozásához. Rendszeresen kérnek fel különböző posztgraduális pályázók, hogy részletes szakmai ajánlással támogassam sikeres elbírálásukat.

Ami a tudományos ismeretterjesztést illeti, többször vettem részt a Magyar Televízió művészeti, művelődéstörténeti kérdésekről folyó beszélgető-műsoraiban, valamint hosszú évek óta a Magyar Rádió Irodalmi Osztályának hasonló jellegű műsoraiban. Két éve tartok a Rádióban világirodalmi-komparatistikai előadásokat (Óravázlatok címen). Több országos magyartanári konferencián tartottam

továbbképző referátumot, előadást. Az OTDK két legutóbbi konferenciáján az esztétikai szekciót vezettem. Úgy vélem, hogy 23 éves oktatói tevékenységem hatása és publikációim, melyekre gyakran hivatkoznak tudományos dolgozatokban, hozzájárulnak egy fejlettebb irodalomesztétikai és -kritikai kultúrához.

II/1. NYOMTATOTT PUBLIKÁCIÓ ÉS/VAGY SZAKMASPECIFIKUS ALKOTÁSOK

1./ Önálló kötetek:

- Balassa Péter: A színeváltozás
Esszék
Szépirodalmi Könyvkiadó, 1982. Budapest, 437 old.
- Balassa Péter: Észjárások és formák
Elemzések és kritikák újabb prózáinkról
1978-1984.
Tankönyvkiadó, 1985. Budapest, 321 old.
/2. kiadás: 1990./
- Balassa Péter: A látvány és a szavak
Esszék, tanulmányok
1981-1986.
Magvető, 1987. Budapest, 243 old.
- Balassa Péter: A másik színház
Szépirodalmi Könyvkiadó, 1989. Budapest, 310 old.
- Balassa Péter: Hiába : valóság
Civilpróza
Jelenkor - Napraforgó, 1989. Pécs - Budapest, 271 old.
- Balassa Péter: Halálnapló
Jelenkor Kiadó, 1993. Pécs, 335 old.
- Balassa Péter: Szabadban
Liget Műhely Alapítvány, 1993. Budapest, 364 old.
- Balassa Péter: Majdnem és talán
T-Twins Kiadó, 1995. Budapest, 286 old.
- Balassa Péter: A bolgár kalauz
Tanulmányok, esszék
Pesti Szalon, 1996. Budapest, 284 old.
- Balassa Péter: Nádas Péter
Kalligram Könyvkiadó, 1997. Pozsony, 541 old.

2. Könyvfejezetek:

Balassa Péter: Testvériség a különbenben; Modern és posztmodern

In: Hogyan éljük túl a XX. századot?

Válogatás a budapesti Fidesz Akadémián 1989

március és 1990

június között elhangzott előadásokból

Szerk.: Vig Mónika

Narancs Alapítvány, 1992, Budapest 13-27. old.; 330-351. old.

Balassa Péter: Anbruch és Zusammenbruch

In: Lehetséges egyáltalán?

Márkus Györgynek tanítványai

Szerk.: Háty János

Atlantisz, 1993. Budapest, 221-250. old.

Balassa Péter: Egy nevetséges ember menyegzője

In: "...mennyire hátra van még az ember"

Török Endre hetvenedik születésnapjára

ELTE - BTK, 1993. Budapest 132-155. old.

Balassa Péter: A regényforma változásai a 19. századi francia irodalomban

Flaubert: Bovaryné című regényének értelmezése

In: Irodalomtanítás II.

Szerk.: Sipos Lajos

PAUZ UNIVERSITAS, 1994. Budapest 97-112. old.

Balassa Péter: Bildung és Paideia

In: Majdnem nem lehet másként

Vajda Mihály 60. születésnapjára

Cserépfalvi, 1995. Budapest 118-132. old.

Balassa Péter: Karamazov testvérek

In: Huszonöt fontos orosz regény

Szerk.: Hetényi Zsuzsa

Maecenas : Lord. cop., 1996. Budapest 128-150. old.

Balassa Péter: A hang és a látvány

Miért olvasnak a németek magyarokat?

In: Előadások a műfordításról

Szerk.: Hans-Henning Paetzke

Collegium Bp., Inst. for Advanced Study, 1996.
Budapest 47-54. old.

3./ Cikkek, tanulmányok:

Enigma variations. Leonardo's genius.
New Hun. q. 125. 1992. 101-104. old.

Az üvegyöngyjáték folytatása
Hesse és Harnoncourt
Orpheus 9. 1992. 96-102. old.

Bizonyosság helyett beszélgetés
Nappali Ház, 4. évf. 1992/3. sz. 101-105. old.

Képkorszak. Beszélgetés a vizuális kultúráról
Vitavezető: Balassa Péter
Filmkultúra, 28. évf. 1992/4. sz. 18-22. old.

Morbus hermeneuticus?
Balassa Péter és mások válaszai a Határ szerkesztőségének
körkérdésére
Határ, 1. évf. 1992/6. sz. 91-106. old.

A fal és az üveg
Egy '68 utáni regény és egy '89 utáni útirajz
Nádas Péter Emlékiratok könyve és Márton László
Átkelés az üvegen
című művéről
Holmi, 5. évf. 1993/2. sz. 262-266. old.

Kierkegaard és Bergman
Pannonhalmi Szemle, 1. évf. 1993/1. sz. 46-53. old.

Levegős labirintus
Ottlik Géza: Buda
Alföld, 44. évf. 1993/11. sz. 53-58. old.

"Dolgozni, dolgozni!"?
A munka Csehov négy darabjában
Színház, 26. évf. 1993/7. sz. 34-38. old.

Ezredvégi beszélgetés Balassa Péter esztétával
Riporter: Orsós László Jakab

2000, 5. évf. 1993/8. sz. 3-7. old.

Az esztétika helye és helytelensége az ezredvégen
Igen, 5. évf. 1993/15-16. sz. 55-58. old.

Mándy és a magyarok
Európai utas, 13. évf. 1993/53-55. old.

Eszéktől északra
Jelenkor, 37. évf. 1994/3. sz. 193-202. old.

Áttörés és összeomlás
Doktor Faustus -- Kerényi Károly -- Cantata profana 1-2.
Muzsika, 37. évf. 1994/5. sz. 9-14. old.
6. sz. 9-12. old.

Rejtett dimenziók
Poszler György: Vonzások és taszítások
Liget, 7. évf. 1994/7. sz. 88-91. old.

Az eltorzult társulás
Politikatudományi szemle, 4. évf. 1995/1. sz. 114-117. old.

Darvasi és Borgognoni
Bemutató
Jelenkor, 38. évf. 1995/1. sz. 85-87. old.

Liedérc
Parti Nagy Lajos, a szociális realista
Nappali Ház, 7. évf. 1995/4. sz. 71. old.

Erről beszélek
Nádas Péter: Esszék
Népszabadság, 1995. június 3.
Népszabadság-könyvszemle 3. old.

Rába György közbeszólása
Liget, 8. évf. 1995/12. sz. 5-6. old.

Pályi András: Éltem - Másutt - Túl
Jelenkor, 39. évf. 1996/5. sz. 493-495. old.

Mítosz, távlat és bűnhődés
Jelenkor, 39. évf. 1996/6. sz. 527-540. old.

Géher István: Rádiókollégium
Jelenkor, 39. évf. 1996/9. sz. 828-829. old.

Mándy és az írás-olvasás
Futam
Holmi, 8. évf. 1996/4. sz. 563-566. old.

Ítéletidőben?
Nádas Péter újabb esszéiről és interjúiról
Nappali Ház, 8. évf. 1996/3. sz. 93-100. old.

Az Emlékiratok könyve: írók és művek kötött
Győri Műhely, 19. évf. 1996/3. sz. 52-59. old.

A Nádas-esszé sorsproblémája
Élet és Irodalom, 1996. ápr. 22. 8. old.

Erdő sűrűjében
Liget, 9. évf. 1996/5. sz. 54-63. old.

Metaforák és szimbólumok hálójában
Nádas Péter: Egy családregény vége
Alföld, 47. évf. 1996/5. sz. 48-71. old.

Nádas Péter az égi és a földi szerelemről
Pannonhalmi Szemle, 4. évf. 1996/3. sz. 116-127. old.

Szoba, aminek nincs fala
Pilinszky János naplójáról
Vigilia, 61. évf. 1996/9. sz. 676-679. old.

A mélabútól a megakadt fájdalomig
Nádas Péter esszéiről
Vigilia, 62. évf. 1997/1. sz. 56-65. old.

Viktor E. Frankl: Az ember az értelemre irányuló
kérdéssel szemben
Liget, 10. évf. 1997/4. sz. 87-88. old.

Belső égtájak
Polcz Elaine könyvéről
Kalligram, 1997/4. sz. 90. old.

**II/2. SIKERES KUTATÁSI PROJEKTEK, ALKOTÓ SZAKMAI
TEVÉKENYSÉGET
ELŐSEGÍTŐ PÁLYÁZATI TÁMOGATÁSOK.
VEZETŐI FUNKCIÓK: INTÉZMÉNYI TANÁCSOKBAN,
BIZOTTSÁGOKBAN
VALÓ RÉSZÉVEL; TANÁCSADÓI, SZAKÉRTŐI TEVÉKENYSÉG.**

1. Az ELTE Filozófiatörténet Tanszékének Fehér M. István vezette OTKA-pályázatában (1994-95) résztanulmányt készítettem *Önreferencialitás mint hermeneutikai forma az epikában* címmel.
2. Az ELTE Esztétika Tanszékének Poszler György vezette OTKA-pályázatában (1994) a jelenlegi (III.) Munkatervben megjelölt és kifejlesztett kutatási tervem előmunkálatait végeztem el. Ennek és az 1. pontban említett projektnek eredményeképpen állítottam össze két tanulmánykötetemet jó néhány tanulmányát: *Majdnem és talán* (T-Twins, 1995), illetve *A bolgár kalauz* (Pesti Szalon, 1996), illetve megírtam Nádas Péter című esztétikai-irodalomtörténeti monográfiámat (Kalligram, 1997).
3. Tagja vagyok (öt évre visszamenőleg): a MTA Filozófiai Szakbizottságának, az OAB Filozófiai Szakbizottságának, a NKA Könyvtámogató Kuratóriumának (1993-ig), a Soros Alapítvány Könyvtámogató Kuratóriumának (1995-ig), a Magyar Filozófiai Társaságnak, a Magyar Esztétikai Társaságnak, a Modern Filológiai Társaságnak, a *Jelenkor* című folyóirat alapítványa kuratóriumának és szerkesztőbizottságának. Részt veszek a *Pannonhalmi Szemle* című teológiai-kulturális folyóirat szerkesztésében.
4. Számos ad hoc irodalmi-művészeti pályázat zsűrijének voltam tagja, illetve elnöke (pl. *Élet és Irodalom* 1996. évi novellapályázata).

II/3. KUTATÁSI, MŰVÉSZETI ALKOTÓ TEVÉKENYSÉGEK HATÁSA SZAKMAI ÉS EGYÉB ELISMERTSÉG

Kutatási tevékenységem hatása elsősorban publikációim, önálló köteteim hivatkozottsági sűrűségében fejezhető ki, amelyről a publikációs jegyzékhez csatolt hivatkozási listán számolok be. A már felsorolt kuratóriumokban igyekszem támogatni a színvonalas, értékes, tudományos vagy művészeti szempontból fontos, nemzetközileg is releváns munkák segítségét, megjelentetését.

Számos irodalmi, illetve irodalomtudományi mű lektoraként elősegítettem megjelenésüket, legutóbb a Korona Nova Kiadó kért fel arra, hogy állítsam össze egy olyan könyvsorozat tervét, mely sikeres, értékes esztétikai-irodalomelméleti diplomamunkákat, PhD-dolgozatokat, posztgraduális diákok munkáit adná ki.

A legmagasabb szintű posztgraduális képzésben veszek részt (ELTE, Esztétika Tanszék), opponensként, illetve bizottsági tagként pedig a még folyamatban lévő kandidátusi védésekben, illetve akadémiai doktori védésekben.

Kitüntetések, díjak (öt évre visszamenőleg): Déry Tibor-jutalom (1993), Kosztolányi Dezső-díj (1995), Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztje (oktatói és irodalomkritikai tevékenységgemmel indokolva) (1996).

AJÁNLÁS

dr. Balassa Péter egyetemi docens, PhD a magyar irodalom, irodalomkritika és közírás meghatározó egyénisége. Munkásságához fűződik az új írógeneráció esztétikai-művészeti öntudatosodásának és önálló irányzatként való elfogadottságának elindítása, megalapozása. A Színeváltozás (1982) és az Észjárások és formák (1985) c. művek egy korszak kézikönyvei lettek, a Hiába: valóság (1989) vagy a Majdnem és talán (1996) valamint a legutóbb megjelent Nádas Péter c. monográfia (1987) az új irodalmi, gondolkozásmódbeli, esztétikai-filozófiai fogalmi háló kibontásának alapvető művei.

Balassa Péter az Esztétika Tanszék egyik legnépszerűbb tanára, órát nemcsak a szakosok, de a bölcsészkar ill. egyetemi közösség más szakos hallgatói is látogatják. Ezeken az órákon Balassa Péter rendkívül megalapozott irodalomelméleti és esztétikai elemzésekre oktatja hallgatóit, az összefüggések, formák, közlendők megértésére, és önálló kritikus munkára. Alkotó munkája és oktatói tevékenysége így egymást kiegészíti: a legfrissebb gondolatok kerülnek a katedrára és a hallgatói véleményekből születnek olykor problémafelvetések.

Jelen pályázatának munkaterv (Etika és narrativitás az újabb magyar prózában) jól felépített és megalapozott koncepció, filozófiailag is releváns gondolati anyag, ami időbeosztást illetően biztosítja a jelölt munkáját. A mind esztétikailag, mind filozófiailag izgalmas téma kifejezésének megvalósíthatóságát a pályázó eddigi munkássága biztosítja. A pályázat elfogadását melegen támogatom.

Az ajánló neve: ALMÁSI MIKLÓS dr.

Az ajánlót alkalmazó intézmény: ELTE ESZTÉTIKA Tsz.

Dátum: 1997. május 29

Aláírás

AJÁNLÁS

Balassa Péter esztéta, irodalomtörténész, kritikus. Személyében olyasvalakit javaslok Széchenyi professzúrára, akinek munkásságát nemcsak a szűkebb tudományos közvélemény fogadja megbecsüléssel, hanem az íróársadalom jelentős része is elismeri. Az 1970-es évek elejétől módszerbeli, értékelési változások kezdődnek a hazai irodalmi gondolkodásban, új szemléletformák kezdtek tért nyerni az uralmon lévő ideológiával szemben: Balassa Péter e változásokat létrehívó, akkor fiatalabb nemzedék egyik mértékadó egyénisége volt. Azok közé tartozott, akik szinte fordulatot idéztek elő az irodalomértelmezésben s újszerű megközelítésmódokat keresve nemcsak a literátus közönséget segítették hozzá a modernebb hangú irodalmi művek megértéséhez, hanem jelentős hatást tettek magukra az új utakat kereső, kísérletező írókra is. Ha olyan jelentős írók belső változásait próbáljuk értelmezni, mint Mészöly Miklós, Esterházy Péter, Nádas Péter, Lengyel Péter, Krasznahorkai László, Márton László, akkor pályájuk elemzésekor tekintetbe kell vennünk azokat a kritikai tanulmányokat, esztétikai értekezéseket, bírálatokat, amelyeket az 1970-es évek óta Balassa róluk és általában a modern prózánkról írt. Nem kevésbé fontosak azonban azok az irodalomtörténeti esszéi és tanulmányai sem, melyekkel az élő, napról napra változó irodalmat körülvevő hagyomány felé fordult. Babitsról, Kosztolányiról, Weöres Sándorról, Nemes Nagy Ágnesről, Pilinszkyról írt új értékelési szempontokat fölvető munkákat.

Az írásait jellemző elmélyült esztétikai és filozófiai tudás hatja át egyetemi oktatói munkáját: egyike a Bölcsészkar legnépszerűbb tanárainak. Egész kör veszi körül, és sok éves tapasztalatból tudom, hogy esztétika tanszéki tanítványai rendszeresen a legjobb hallgatók közé tartoznak. Mindnyájan segítőkész kollégának ismerjük, megalakulása óta részt vesz a Magyar Irodalomtörténeti Intézet által meghirdetett PhD programokban is, és témairányítóként segíti doktoranduszainkat.

A pályázatban megjelölt monográfiára éppen megérett az idő. Ma már össze lehet és össze is kell foglalni annak a prózaátalakulásnak az elméleti, esztétikai tanulságait, mely az elmúlt évtizedekben bekövetkezett a magyar irodalomban. Balassa Péter Nádas Péterről szóló, nem rég megjelent monográfiája már előre is vetíti e szintézis lényegét, sőt bizonyos körvonalait is vázolja. A következő évekre megtervezett munka teljes körben mutatja majd be az etika és a narráció belső terének átrendeződését: s e vállalkozást az is fölébe emeli minden önmagában értékes, de partikuláris, helyi érdeknek, hogy a megoldandó feladat, az epika és a narráció problematikája ma az egész

hazai irodalomtörténeti és esztétikai gondolkodás előterében áll. Mint ahogy néhány évtizeddel ezelőtt a lírai formák filozófiai igényű megközelítéséből adódtak az irodalomtudománynak nevezett összetett diszciplína előrehaladásának esélyei, ma ez az előremozdító szerep a prózatörténetre és prózaelméletre vár.

Az ajánló neve: KENYERES ZOLTÁN Dr.

Az ajánlót alkalmazó intézmény: ELTE BTK Magyar Irodalomtörténeti

Intézet

Dátum: Budapest, 1997. május 29.

Aláírás

III. Munkaterv

1. Rövid szakmai önéletrajz:

1972-ben a MTA Filozófiai Intézetében, 1973-ban az ELTE Esztétika Tanszékén kezdtem pályámat. Azóta itt tanítok és kutatok, 1977-ben summa cum laude doktoráltam, amit átdolgozás után kandidátusi fokozat megpályázására javasoltak. 1984-ben sikeresen megvédtem kandidátusi értekezésemet (A regény átváltozása és Flaubert: *Érzelmek iskolája* címen). 1987-től docensi beosztásban dolgozom, 1997. májusában sikeresen habilitáltam (ELTE, BTK). Részfoglalkozásuként tanítottam (1976-1980) esztétikát a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Debreceni Tanárképző Tagozatán. Szintén részfoglalkozásuként tanítok esztétikát és művelődéstörténetet 1990. óta folyamatosan a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. Két félévet tanítottam a felvilágosodás esztétikatörténetét a JPTE Filozófia Tanszékén. Tanítok az ELTE BTK Humánökológiai Programján (általam kialakított kurzus: Ökológiai motívumok néhány 19-20. századi filozófus művében). 1987. őszén négy hónapot töltöttem ösztöndíjasként a leuveni Université Catholique-on (Belgium). Az ELTE Esztétika Tanszékének Doktori Programjában általam tervezett alprogramot vezetek: Kortárs irodalomesztétikai/elméleti iskolák; Műelemzés-módszertan; Kortárs magyar kritikátörténet. Jelenleg hat doktorandusz témavezetője vagyok. A régi akadémiai rendszer szerint négy aspirantúrát vezettem. Közülük két volt aspiráns, Beck András és Lőrinszky Ildikó várhatóan 1997-ben nyeri el a kandidátusi fokozatot (PhD). Résztveszek az ELTE BTK magyar irodalomtörténeti doktori programjában is mint rész-kurzusvezető. Eddigi, huszonhárom éves oktatói tevékenységemből kiemelem az alábbi, nagyrészt új tantárgyként bevezetett

kollégiumokat illetve speciális kurzusokat (a graduális képzésben): A modern irodalomelméleti iskolák történetéből; Kritikatörténet; A kritikairás gyakorlata; Műelemzésmódszertan; Bevezetés Gadamer hermeneutikájába; A felvilágosodás esztétikája; 16-17. századi poétikák; A Faust-toposz művelődés- és irodalomtörténete; Dosztojevszkij poétikájának problémái; Flaubert és a regénypoétika fordulata; Mai magyar epika. Rendszeresen témavezetője vagyok szak- és évfolyamdolgozatoknak. (Akadémiai tudományos minősítő munkámról, pályázattámogató, társasági tagságaimról, valamint bizottsági, kuratóriumi részvételeimről ld. a II/2. kitöltött űrlapot.)

Kutatásaim eredményeképpen eddig tíz önálló kötetem jelent meg, melyek közül kiemelem a következőket: *A színeváltozás* (Flaubert regényéről szóló monográfiám és a kortárs magyar epikáról szóló tanulmányaim) (Szépirodalmi Könyvkiadó, 1982. Budapest, 437 old.), *Észjárások és formák* (Kortárs magyar epikáról szóló tanulmányok új gyűjteménye) (Tankönyvkiadó, 1982. 1990. Budapest, 321 old.), *Majdnem és talán* (Eszmetörténeti, esztétikai és világirodalmi tanulmányok) (T-Twins, 1995. Budapest, 386 old.), *A bolgár kalauz* (Irodalomelméleti, poétikai és kortárs magyar írók műveiről szóló tanulmányok) (Pesti Szalon, 1996. Budapest, 294 old.), Nádas Péter (monográfia) (Kalligram, 1997. Pozsony, 544 old). (Antológiákban, tanulmánygyűjteményekben, lexikonokban, külföldi és magyar folyóiratokban megjelent publikációimat és szerkesztői működésemet illetve konferenciákon való részvételemet, külföldi egyetemeken tartott előadásaimat lásd: II/1. kitöltött űrlapon.)

Tervezett felsőoktatási és kutatási tevékenységemet illetően: a (III.) Munkaterv cím alatt lévő tervezet kitér oktatásfejlesztő terveimre is, melyek nyilván új tantárgyak, kurzusok és csoportos kutatás bevezetésével járnak. A kutatási terv egyéni része voltaképpen - bizonyára az Ösztöndíj időkereteit is meghaladó tartamban - egy

nagyobb monográfia megírását jelenti. Ennek elágazásai, résztanulmányai reménység szerint oktatói munkám fejlesztéséhez és a felsőoktatási tevékenységem innovációjához járulnak hozzá, az általam felsorolt oktatási keretek között, mindez természetesen rendszeresen végzendő tehetséggondozást is jelent.

2. Kutatás: A Széchenyi Professzori Ösztöndíj elnyerése alkalmat adna számomra egyrészt arra, hogy munkahelyemen, az ELTE Esztétikai Tanszékén folytatott oktatói és kutatói tevékenységemet elmélyíthessem, különös tekintettel az 1995-ben indult posztgraduális (PhD) képzésben vezetett alprogramom és az alább kifejtendő kutatási tervem összeegyeztetésével a szintén e témában dolgozó doktoranduszok bevonására (team-munka), másrészt arra is lehetőséget teremtené, hogy régóta folytatott kutatási projektumomat immár egységes szintézisbe foglalhassam.

Témám szintézis-kísérletének munkacíme: *Etika és narrativitás az újabb magyar epikában*. Abból a másfél-két évtizede folyó és le nem zárult nemzetközi irodalomesztétikai/elméleti vitából és kérdéskörből indulnék ki, miszerint "nincs szövegen kívüli" (Derrida, illetve Barthes). Vagyis: miképpen találkozik az autoreferencialitás művészetelmélete és implicit (kiolvasandó) etikája egy meghatározott történelmi időszak empirikus, narratív kultúrájával a magyar irodalomban. Ez az időszak körülbelül az *Egy családregény vége* című Nádas-mű, illetve a *Termelési-regény* című Esterházy-mű, illetve a *Film* című Mészöly-könyvtől körülbelül a 90-es évek elejéig: Bodor Ádám, Kertész Imre újabb műveiig, Márton László és Darvasi László epikájáig terjedne. E kutatás tehát a kurrens irodalomelméleti-hermeneutikai (receptióesztétikai) -- folyamatos interpretáció útján feldolgozott -- alapkérdések alkalmazását, illetve ütköztetéseit célozná meg a történeti-empirikus anyaggal.

Alapfeltevésem és kiindulópontom szerint: a régi esztétika objektivista "valóság-referencia"-elképzelése régóta érvénytelen ugyan, mégis kérdéses, milyen új, poiétológiai-narratológiai értelemben lehet beszélni a "valóság", sőt a mimészis fogalmáról, illetve igazságtörténéséről mint narratív formaalakzatok különféleségéről a műalkotásokon, szövegeken *belül*, miközben a jelentés-adás vagy pedig a jelentés-tulajdonítás (nem pedig a "találás" és ab ovo adottság) a recepcióban, az interpretációs közösségben létesül, alakul, az előtte lévő és őt megelőző szöveg különféle felbontási útján. Hipotézisem szerint ez a fikcionális és fikcionált "valóság" és szövegimmanens mimészis óhatatlanul, s a szerzői vagy olvasói szubjektum szándékaitól függetlenül vagy épp ellenére, *mindig* tartalmaz, igen szétszóródó módon bár, de etikai kérdésfelvetést (ami természetesen nem azonos filozófiai értelemben tételes-rendszeres etikák "átvételével"), bizonyos "filozofémákat" (akár elbeszélői, akár szereplői beszéd formájában), amelyek a történetmondást és olvasóit a "hogyan éljünk" közösségébe hívja, ám a fikcionalitás határait nem transzcendálva. Hogyan lehetséges ez? Lényeges módszertani megoldási kísérleteket, ajánlatokat váró probléma, hogy miképpen írható le, egy ilyen elméleti keret fenntartásával és alkalmazásával, *egyáltalán* egy művészi szöveg etikai-filozofikus dimenziója - ilyen értelemben e koncepció gyakorlati kritika és esztétikai mű-elmélet viszonyának kérdését is óhatatlanul tematizálja és problematizálja. Ennyiben a kérdés kiformálja poiétológiai és etikai "vizsgálódás" viszonyát, differenciáját és együttállását, vagy komplementaritását egyaránt, a műveken belül és azok szövegközötti kapcsolatában. Miért van inerciája és törvényszerű, megkerülhetetlen jelenléte a (bölcseleti, etikai stb.) jelentéskeresésnek, receptív, illetve elemző oldalról az irodalmi műben, annak különböző narratív típusaiban? Mit jelent mindennek feltehető összefüggése a modernitás -- Habermas által -- "befejezhetetlen projektumnak"

nevezett mivolta és a posztmodern radikalizmus azon igénye között, hogy az irodalom- és narrációtörténeti vizsgálódások föloldódjanak a jelenhorizont elméleti írás- és gondolkodásmódjában, amelyben a történetmondás jelentés-posztuláló jegye mint tradicionális "logocentrizmus" immár folytathatatlan? Létezik-e a modernitás és posztmodernitás bizonyosnak és nyilvánvalónak bemutatott egymásutániséga; utóbbi csakugyan "leváltotta-e" az előbbit, vagy mindez a jelzett befejezhetetlen projektumon belüli vita még mindig és tovább? Mit mond minderről a kortárs magyar epika, s mondása mit mond az ő milyenségéről (elmélet és kritika vitája)?

Ebből a szempontból kutatást igényel s talán érdemel a magyar irodalomkritika és esztétikai reflexió "paradigmaváltása" a kilencvenes évek elejétől, mely erősen kritikus pl. a már modernizálódó nyolcvanas évekével, s mindez miképpen recipiálja, értelmezi a nemzetközi kurrens áramlatokat. Vizsgálni szeretném a folyamatosságra, tradícióra, átadhatóságra, Bildungra stb. vonatkozó, jellegzetesen modern kulturális önreflexióhoz képest az irodalom és a kultúra tapasztalásának újabb, radikális, kritikai és elméleti reflexióját, mely a diszkontinuitásra, törésre, a résre, a szakadásra, a disszeminációra stb. helyezi a hangsúlyt. Megkérdezném, hogy vajon gyökeresen tényleg új "paradigmaváltó" elméletekről van-e szó, vagy pedig: az irodalom és a kultúra empíriája, a hatástörténet és az applikáció mechanizmusa nem jelentette-e mindig is a diszkontinuus folytatás, a hagyomány-szakadás, a törésben feltáruló "régi-új" paradoxonát? Továbbá: mit jelent a történetmondás és a metafikció közötti arány teljesnek látszó megváltozása és fölcserélődése? Gyökeresen új, vagy régóta zajló, ezúttal a látenstől a manifesztbe feltörő jelenségsorozatról van-e szó? Miképpen befolyásolja ennek az elméleti és történeti-tapasztalati változássorozatnak az alakulását a közismert globális kulturális változás, amennyiben szó és kép évezredes vitája, küzdelme az utóbbi

másfél-két évtizedben egyértelműen a - szimulakrum jellegű -, nem verbális képi narratíva vagy egyenesen antinarratíva javára dőlt el? Mit jelent e fejlemények fényében -- újra -- az etikai rákérdezhetőség jelenléte és/vagy távolléte az irodalmi szövegben, ami -- ismétlem -- kényszerítőleg magában hordja a "valóság" és a mimészis igazságtörténésének újrakérdezhetőségét is. (Rész-problémaként felvetődik itt -- empirikus-történeti oldalról és elméleti deklarációk szintjén egyaránt -- a fikciós szöveg és a kommentár közötti határok elmosódásának problémája, érvénye vagy korlátozott érvénye, összefüggésben az auktorialitás, az elbeszélői én disszeminálódásának kérdésével.) Ezzel tehát visszakapcsolódunk az etikai és narratológiai alapkérdések további felbonthatóságához: etikai relativizmus, illetve szabálykövető konvencionalizmus, illetve etikai radikalizmus viszonyához: például hogyan jelenik meg Nietzsche implicit etikája Nádas Péter, Mészöly Miklós vagy Kertész Imre műveiben, s mit jelent itt a "hatástörténet"? Vagy ellenkezőleg: miképpen jelenik meg, akár direkt vendégszövegek formájában is, Wittgenstein *linguistic turn*-je Esterházy Péter oeuvre-jében, éppenséggel az ellentétes póluson lévő Pilinszky János és Simone Weil "vendégszövegeivel" konfrontálva? És miként értendő szinte minden vizsgálandó irodalmi mű és életmű esetében az az inklúzív etika, amit Polányi Mihály híres művének címével *Personal Knowledge*-nek nevezünk?

Kiemelném, hogy fenti elméleti keretek és probléma-csoportok egyúttal mégis elsősorban applikatív módon, mint az *applikáció hermeneutikája* működnének a kutatás történeti-tapasztalati elemzéssorozatában: az elemzendő művek, életművek időhatárai irodalomtörténeti értelemben rugalmasak, az elméleti és a historikus dimenziót -- lehetőség szerint -- szimultán kísérelném meg érvényesíteni, természetesen kritikai recepciójuk feldolgozásával együtt (Mészöly Miklós, Ottlik Géza, Mátyás Iván, Lengyel Péter, Kertész Imre,

Esterházy Péter, Nádas Péter -- néhány ponton róla most megjelent monográfiám továbbgondolásával --, Bodor Ádám, Krasznahorkai László, Spiró György, Kornis Mihály, Márton László, Darvasi László művészete alkotná kutatásom tapasztalati bázisát). A vázolt kutatási terv várható eredménye: irodalomesztétikai és etikai szempontból való újraértelmező összefoglalása, applikációja az újabb magyar epika kb. 15 éves meghatározó jelentőségű korszakának.

A kutatás ütemterve:

Első szakasz (kb. 1998-1999.): etika és narrativitás viszonyát tárgyaló kurrens szakirodalom feldolgozása és értelmezése.

Második szakasz (kb. 1999-2000): a megjelölt irodalomtörténeti anyag (művek, életművek) újraolvasása-értelmező elemzése, kritikai fogadtatásukkal párhuzamosan, ezek egybevetése az első szakaszban feldolgozott elméleti problémák tanulságaival.

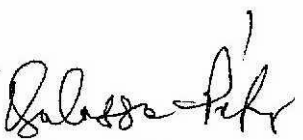
Harmadik szakasz (kb. 2000-2001): a kutatási tervben jelzett összefoglalás megírásának kísérlete, amennyire az ösztöndíj időtartama alatt ez részben vagy remélhetően nagyrészt lehetséges és reális.

3. Oktatás: a folyamatosan -- doktoranduszaimmal és végzős graduális hallgatóimmal -- feldolgozandó ismeretanyag és az egyéni kutatás intenzív felhasználása munkahelyemen, az ELTE Esztétika Tanszékén, különös tekintettel a Doktori Programon belüli alprogramomra: Kortárs irodalomelmélet/esztétikai iskolák; Műelemzés-módszertan; Modern magyar kritikátörténet. Programkészítés e témakörökből új, alakuló főiskolai, egyetemi esztétikai programokhoz, kurzusokhoz, oktatási-kutatási tanácsadás. Ha a körvonalazott team-munka megkívánja, akkor esetleg különböző egyéb támogatások igénybevétele, megpályázása.

4. Publikálás: A csoportmunka és az egyéni kutatás eredményeinek résztanulmányok formájában történő folyamatos megjelenítése szak- és irodalmi folyóiratokban, lehetőség szerint ismert nemzetközi fórumokon is (elsősorban francia és amerikai szaklapok). Doktorandusz hallgatóim és végzős graduális diákjaim, munkatársaim műveinek lehetőség szerinti publikációs segítése, támogatása fokozatuk megszerzésével párhuzamosan. A kutatás második felében közös és egyéni tanulmánykötetek megjelentetése, kiadói támogatás keresése.

5. Kiadás: A jelen munkatervben benyújtott kutatási terv (2. pont) kidolgozásából létrehozandó saját összefoglaló mű kiadása.

Budapest, 1997. május 29-én

Balassa Péter dr.